HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

א)תני חדא לוה וגואל וגואל לחצאין ותניא אידך אינו לוה וגואל ואינו גואל לחצאין לא קשיא הא רבנן והא ר"ש: **מתני'** המוכר [א]בית בבתי ערי חומה הרי זה גואל מיד וגואל כל שנים עשר חדש הרי זה כמין רבית ואינו רבית [ב]מת המוכר יגאל בנו מת הלוקח יגאל מיד בנו אין מונין א] שנה אלא משעה [ג]שמכר שנאמר [1]עד מלאת לו שנה כשהוא אומר תמימה להביא [ד]את חדש העיבור רבי אומר ליתן לו שנה ועיבורה הגיע יום שנים עשר חדש ולא נגאלה היתה חלוטה לו אחד הלוקח ואחד ° [ה]הניתן לו במתנה שנאמר לצמיתות: **גמ'** מתני' דלא כרבי דתניא ב)רבי אומר ימים אין ימים פחות משנים ורבנן האי ימים מאי עבדי ליה מיבעי ליה ב] מיום ליום ורבי מיום ליום מנא ליה נפקא ליה [2]מעד תום שנת ממכרו ורבנן ההוא מיבעי ליה שנת ממכרו ג)שלו ולא שנת של מנין עולם וימים מיבעי להו למעת לעת דאי מעד תום שנת ממכרו הוה אמינא מיום ליום אין מעת לעת לא כתב רחמנא ימים ורבי מעת לעת מנא ליה נפקא ליה מתמימה ורבנן ההוא מיבעי ליה לעיבורה ורבי נמי הא מיבעי ליה לעיבורה הכי נמי מיום ליום ומעת לעת מעד תום שנת ממכרו נפקא: הרי זו כמין רבית וכו': והתניא הרי זו רבית גמורה אלא שהתורה התירתו אמר רבי יוחנן לא קשיא הא רבי יהודה והא רבנן דתניא ד)הרי [ו]שהיה נושה בחבירו מנה ועשה לו שדהו מכר בזמן שהמוכר אוכל פירות מותר לוקח אוכל פירות אסור רבי יהודה אומר אף בזמן שהלוקח אוכל פירות מותר אמר רבי יהודה מעשה בביתוס בן זונין שעשה שדהו מכר על פי ר"א בן עזריה ולוקח אוכל פירות היה אמרו לו ה)משם ראיה מוכר אוכל פירות היה ולא לוקח מאי בינייהו ג] צד אחד ברבית איכא בינייהו תנא קמא סבר צד אחד ברבית אסור ור' יהודה סבר צד אחד ברבית מותר

רבא

תני חדא. במקדיש שדה אחוזה לוה וגואל היינו הך דקתני לעיל אם גאל יגאל מלמד שלוה וגואל כו' ור"ש קאמר לה ואידך רבנן דפליגי עליה: **מתני'** **הרי זה גואל מיד.** ואין לו דין שדה אחוזה שצריך להמתין שתי שנים: **הרי זה כמין רבית.** שכשמחזיר לו מעותיו בתוך שנה ואין זה מנכה לו כלום נמצא שנשתמש בביתו בשכר המתנת מעותיו: **ואינה רבית.** גמורה דרבית לא מיקרי אלא ע"י הלואה ולא ע"י מכר: **יגאל בנו.** בתוך שנה אם ירצה אבל לאחר שנה נחלט ואינו נגאל עוד לעולם כדכתיב (ויקרא כה) ואם לא יגאל עד מלאת לו שנה וגו': **אלא משעה שנמכר.** שאם מכרה ראובן לשמעון בניסן ושמעון ללוי באייר כיון שהגיע ניסן הבא נחלט ואין מונין למכר שני אלא לראשון: **שנאמר עד מלאת לו שנה.** משמע לזה שהיתה ד] אחוזה שלו מונין: **את חדש העיבור.** שאם היתה שנה מעוברת אינה נחלטת עד שלשה עשר חדש: **שנה ועיבורה.** בין בשנה פשוטה בין בשנה מעוברת נותנין לו שנת לבנה וימים שיתירים ה] בשנת חמה על שנת לבנה אחד עשר יום שמהם אנו מעברים את השנה: **ואחד הניתן [לו] במתנה.** אם רצה נותן לגאול בתוך שנתו יגאל ואם לאו חלוט לו: **גמ' מתני'.** דקתני הרי זה גואל מיד דמשמע אפי' בו ביום שמכרה מותר לגאול דלא כרבי: **ימים.** ו] תהיה גאולתו: **ואין ימים פחותין משנים.** דלא תשהא ביד לוקח פחות משני ימים: **מיום ליום.** שאם מכרה באחד בניסן אין מונין שנה למנין עולם דלימא כיון שהגיע תשרי עלתה לו שנה שהרי יצתה אותה שנה אלא עד אחד בניסן הבא אינו נחלט: **שנת ממכרו.** ז] ולא של מנין עולם: **ורבנן.** אין הכי נמי דההיא ודאי מיבעי ליה להכי דממכרו ולא שנת מנין עולם וימים מיבעי ליה למעת לעת שאם מכרה באחד בניסן בחצי היום אין מונין לו שנה עד שיגיע חצי היום של אחד בניסן הבא (א) : **מתני' ר' יהודה היא.** דאמר צד אחד ברבית מותר דרבית הבאה ע"י מכר קרי צד אחד משום דאין בא לידי רבית משני צדדין שאם לא יגאלנה ותיחלט לו אין כאן רבית אבל הלואה ודאי באה לידי רבית שאינה נחלטת לעולם: **ועשה לו שדהו מכר.** שמשכן לו שדהו על אותו מנה וכתב לו אם לא אתן לך מנה מיכן ועד שלש שנים הרי היא שלך: **בזמן שהמוכר אוכל פירות.** כל אותן שנים מותר: **לוקח אוכל פירות אסור.** ח] שמא יגאלנה בתוך שלש ונמצא שאכלם ברבית: **מעשה בביתוס בן זונין** גרסינן: **צד אחד ברבית.** שאם יגאלנה יהא רבית ואם לאו לא יהא רבית:

דכולי

תני חדא לוה וגואל לחצאין. פירש רש"י דאמקדיש שדה אחוזה קאי ול"נ דא"כ הוי סתם מתני' דתנן בהקדש מותר בכולן כר"ש ולא כרבנן ואור"י דקאי אמוכר בית בבתי ערי חומה וכן מוכחת הסוגיא בפ"ק דקדושין (דף כא. ושם כ:) אבל מקדיש שדה אחוזה אפי' רבנן מודו דלוה וגואל לחצאין: ט] **תניא** בת"כ גבי מוכר שדה אחוזה וחשב שני ממכרו שנים אתה מחשב ואי אתה מחשב חדשים ומנין אם רצה לעשות חדשים שנה יעשה ת"ל וחשב וא"ת היכי מצינו שניהם לצורך המוכר שיהא בו ריוח למוכר בשלמא כשמחשב חדשים מצינו כגון שבא לגאלה באמצע השנה דמחשבינן ליה חדשים שעברו שאכל הלוקח לגרע פדיונו כמו שאנו מחשבין השנים שעברו שאכל הלוקח אבל י] אי אתה מחשב חדשים היכי משכחת לה ויש לומר דמשכחת ליה כגון אם מכר בניסן בעשרה ליטרין ומחצה ויש עד היובל י' שנים ומחצה ובא לגואלה בר"ה ויש עוד לבא עד היובל ה' שנים: **מיום** ליום ומעת לעת מעד תום שנת ממכרו נפקא. במס' נדה (דף מז: ושם ד"ה כולן) פירש ה"ר ר' אלחנן דדוקא בבתי ערי חומה בעינן מעת לעת [לשעות] אבל אינך דהתם יא] דמצי למימר דאזלינן בהן בתר שנים שלהם ולא בתר שנות עולם בכולהו לא בעינן מעת לעת [לשעות] דבבתי ערי חומה דוקא הוא דגלי ליה קרא אבל דאינך לא והתוס' כתבו כאן הוא הדין בכולהו בעינן מעת לעת [לשעות] דילפינן שנה [שנה] מבתי ערי חומה כדאמר הש"ס לקמן גבי מילתא אחריתי: **והתניא** הרי זו רבית גמורה **אלא** שהתורה התירתו. ומסיק רבי יוחנן הא ר' יהודה הא רבנן פירוש מתני' כר' יהודה דאמר צד אחד ברבית מותר וברייתא דתני רבית גמורה אתיא כרבנן וא"ת מאי שנא ממשכנתא בלא נכייתא דאינו אלא אבק רבית כדאיתא באיזהו נשך (ב"מ דף סז. ושם) א"ל רבינא והרי משכנתא בלא נכייתא דבדיניהם מוציאין מלוה למלוה ובדיננו אין מחזירין ממלוה ללוה אלמא לאו רבית גמורה היא והכא אמר דהוי רבית גמורה ולפי יב] פירוש רש"י דמחלק בין שדה לבית ניחא גבי הא דתנן פרק איזהו נשך (שם סד:) המלוה את חבירו לא ידור בחצרו חנם ולא ישכור ממנו בפחות (ממנו) [מפני] שהוא רבית ופירש רש"י שם מאי שנא ממשכנתא דנכייתא דשרי ותירץ דיש לחלק בין שדה לבית דשמא השדה לא יעשה פירות אבל הבית אי אפשר שלא יהנה ממנו בדירתו ומשום הכי כי מנכה לו מן השכירות הוי רבית ולפי זה ניחא נמי הכא דבית שהוא דר בו בלא ספק הוי רבית גמורה אבל שדה דשמא לא יעשה פירות כי אכיל ליה נמי בלא נכייתא לאו רבית גמורה היא ואין נראה לר"ת חילוק זה דבבית נמי איכא ספיקא שמא יפול או ישרף אלא ודאי אין חילוק בין שדה לבית והיא דמלוה את חבירו לא ישכור ממנו בפחות יש לתרץ דלא דמי למשכנתא בנכייתא דשרי דהיא משכנתא מיירי שהלוה לו על השדה ואין הלוה יכול להשכירו לאחר מפני שהוא ביד המלוה יג] משום הכי אינו רבית דהא בלאו הכי הוא בטל אבל הא דתנן המלוה את חבירו לא ישכור ממנו בפחות מיירי שלא הלוה לו על שדה או על הבית וביד הלוה להשכירו לאחר נמצא כשמוזיל גביה רבית הואי ולפי' זה דר"ת אינו מחלק בין שדה לבית הדרא קושיא לדוכתיה מאי שנא ממשכנתא בלא נכייתא דלא חשבינן ליה רבית גמורה וצ"ל דרבית גמורה מדרבנן קאמר והאי דאמר אלא שהתורה התירתו הכי פירושו מדכתב לן רחמנא דין בתי ערי חומה גלי לן דכי ה"ג אין זה רבית דאורייתא ו): **ור'** יהודה סבר צד אחד ברבית מותר. וא"ת לר' יהודה משכנתא בלא נכייתא נמי תישתרי דלצד אחד ברבית הוא ושמא יד] לא יפדנו עוד וי"ל דלא חשבינן צד אחד ברבית אלא כגון עשה לו שדהו מכר דאיכא צד מכר אם לא יפדנו בתוך הזמן הקבוע לו אבל משכנתא בלא נכייתא דליכא ביה צד מכר דלעולם הוא ביד הלוה לפדותו ואם יפדנו כיון שאין מנכה לו מן הפירות שאכל הוה ליה רבית מידי דהוה אמלוה סאה בסאה ולא חשיב ליה ר' יהודה צד אחד ברבית אף על גב דשמא לא יתייקר מ"מ כיון דאין בו צד מכר אסור ולא חשיב ליה ר"י צד אחד ברבית:

רבא

מסורת הש"ס

א) קדושין כא., ב) [נזיר ה.], ג) [לעיל יח:], ד) ב"מ סג. מגילה כז:, ה) שבת כט: וש"נ, ו) [וע"ע תוס' ב"מ סד: ד"ה ולא ישכור],

◆

שינויי נוסחאות

א] אין מונין לו שנה (ש"מ), ב] מיבעי ליה למיום ליום (ש"מ), ג] בכ"מ איתא אמר אביי צד אחד כו', ד] לזה שהיתה שלו לו מונין (ש"מ), ה] שיתירים שנת החמה על שנת לבנה דהיינו אחד עשר (ש"מ), ו] ימים. ימים תהיה גאולתו: [הס"ד, ומה"ד:] אין ימים (ש"מ), ז] ממכרו. דמשמע שנת ממכרו ולא (ש"מ), ח] דשמא יגאלנה (ש"מ), ט] ד"ז אינו שייך לכאן ושייך לעיל כה. וה"ג בתחילת הדף שנים אתה מחשב ותניא בת"כ גבי מוכר שדה אחוזה נמי כה"ג וחשב. (צ"ק), י] אבל אם אי (צ"ק), יא] תיבות דמצי למימר נמחק (ש"מ), יב] ולפי מה דפי' רש"י (ש"מ), יג] המלוה מ"מ אין רבית דבלאו הכי היה בטל והא דתנן (ש"מ), יד] דשמא (צ"ק),

◆

רבינו גרשום

תני חדא. [לוה וגואל וגואל לחצאין] אמוכר בית בבתי ערי חומה קאי דהכי משמע במסכת קידושין: **הא רבנן והא ר' שמעון.** הא דתני לוה וגואל [וגואל] לחצאין ר' שמעון היא [דכי היכי] דאמר לפי שמצינו [מקום שהורע כחו בענין אחד יפה כוחו בענין אחר] הכא נמי הורע כחו במוכר בית בבתי ערי חומה בענין אחד שאם הגיע יום שנים עשר חדש ולא היה נגאל היה חלוט לו ללוקח יפה כחו בענין אחר שלוה וגואל והא דתני אינו לוה וגואל רבנן היא דפליגי עליה דר' שמעון ולית להו לפי שמצינו כו': **מתני':** [**הרי זה גואל מיד.** ואפי' לאלתר כשמכר: **הרי זו כמין רבית.** שאם היה ביד הלוקח חצי שנה [או] ח' חדשים אינו מנכה לו הלוקח לגואל כלום ממה שאכל והיינו כמין רבית שלוקח כל דמיו ואינו מנכה לון]: **ואינו רבית.** שאינו מחסרו כלום שהתורה זיכתה לו: **עד מלאת לו שנה.** למכירתו: **שנה ועיבורה.** היינו שנת הלבנה ומה שיתירים חדשי החמה על חדשי הלבנה דהיינו י"א יום דהיינו שס"ה ימים שתהא תמימה בין ללבנה ובין לחמה: **ואחד הניתן לו במתנה.** היה יכול לגאול כל י"ב חדש הנותן המתנה וכשיגיע י"ב חדש ולא נגאלה היתה חלוטה לו: **שנאמר לצמיתות.** שהיה יכול לומר לצמות ואמר לצמיתות לרבות המתנה שנחלטת ואינה יוצאה ביובל כמכר: **גמ': מתני'** דתני הרי זה גואל מיד **דלא כר' דתניא** ימים תהיה גאולתו **רבי אומר אין ימים פחות משנים.** כלומר דקסבר המוכר בית בבתי ערי חומה אינו רשאי לגאול אלא לאחר שני ימים: **ורבנן.** דסברי דגואל מיד **האי ימים מאי עבדי ליה: מיבעי ליה.** שגואל עד מלאות שנה מיום ליום וימים מיבעי להו לשנה תמימה מעת לעת באותה שעה שמכרה: **ולא שנה של מנין עולם.** שאין אומרים אם מכר לו באלול או באב כיון שהגיע יום א' בתשרי עלתה לו שנה אלא מונה שנה שלימה: **מבעי להו למעת לעת.** [כלומר] דאם מכר לו בפסח ואותה שנה חל פסח ביום א' ולשנה הבאה חל פסח ביום ה' אין אומרים כיון שהגיע יום א' בניסן הבא דהוא יום ראשון[א] עלתה לו שנה [מיום ליום] אלא אינו עולה לו שנה עד שהגיע הפסח דהיינו מעת לעת: **מיום ליום ומעת לעת מעד תם שנת ממכרו נפקא.** אייתר ליה ימים ואין ימים פחות משנים: **ועשה לו שדהו מכר.** כשלוה ממנו אמר לו אם איני פורע לך מכאן ועד זמן פלוני תהא שדה מכורה לך מעכשיו בכך וכך ותחשוב בהן דמיך ותחזיר לי המותר על חובך עכשיו היא ברשות הלוקח: [**בזמן שהמוכר אוכל הפירות** עד אותו זמן **מותר** שעד הזמן היא שלו: **לוקח אוכל פירות אסור.** דשמא יפדנה זה ונמצא לוקח אוכל ריבית למפרע]: **ר' יהודה אומר אף בזמן שהלוקח אוכל פירות מותר.** הואיל ואינו תופסה בתורת משכון אלא בתורת מכר: **צד אחד ברבית [איכא בינייהו].** להכי קרי [ליה] צד אחד בריבית דלא חשיב ריבית [גמורה] אלא ריבית דהלואה כגון הלוהו סלע בה' דינרין אבל ריבית דמקח וממכר קרי צד אחד בריבית ואיכא דאמר היינו צד אחד בריבית שאם יפדנו יהא ריבית מה שאכל ואם לא יפדנו לא יהא ריבית:

[א] בכ"י: יום י"א.

עין משפט נר מצוה

כה א מיי' פי"ב מהל' שמטה ויובל הל' א:

כו ב מיי' שם הל' ג:

כז ג מיי' שם הלכה א:

כח ד מיי' שם הל' ה:

כט ה מיי' שם הל' ד:

ל ו מיי' פ"ו מהלכות מלוה ולוה הלכה ד סמג לאוין קלג טוש"ע י"ד סימן קסד סעיף ד וע"ש ובסימן קעב סעיף א:

◆

תורה אור השלם

1. וְאִם לֹא יִגָּאֵל עַד מְלֹאת לוֹ שָׁנָה תְמִימָה וְקָם הַבַּיִת אֲשֶׁר בָּעִיר אֲשֶׁר לוֹ חֹמָה לַצְּמִיתֻת לַקֹּנֶה אֹתוֹ לְדֹרֹתָיו לֹא יֵצֵא בַּיֹּבֵל: ויקרא כה ל
2. וְאִישׁ כִּי יִמְכֹּר בֵּית מוֹשַׁב עִיר חוֹמָה וְהָיְתָה גְּאֻלָּתוֹ עַד תֹּם שְׁנַת מִמְכָּרוֹ יָמִים תִּהְיֶה גְאֻלָּתוֹ: ויקרא כה כט

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ורבנן וכו' הבא הס"ד ואח"כ מ"ה הא רבי יהודה מתני':

◆

גליון הש"ס

מתני' הניתן לו במתנה. ע' רשב"א בב"ק דף עח ע"ב ד"ה גנב ונתן:

◆

שיטה מקובצת

מעת לעת לא. עי' תוס' לעיל דף יח (ע"ב ד"ה שנתו):

◆

מוסף רש"י

שייך לעמוד הקודם

הריני כבן עזאי בשוקי טבריא. כי הוה בדיחא דעתיה הוי רגיל למימר הכי הריני פתוח ומוכן להשיב לשואלי דברי תורה כבן עזאי שהיה דר בטבריא שהיה חריף ודרשן ואמר כל חכמי ישראל לפני כקליפת השום חוץ מן הקרח הזה (קדושין כ. וכעי"ז סוטה מה. ועי' ערובין כט. ברבא). **אימא לחומרא.** להחמיר על העבד, השביח יתן כפי שויו, הכסיף ישיב לפי כסף מקנתו (קדושין שם). **מדרבי יוסי ברבי חנינא.** שלא בא לידי עבדות אלא שהיה חשוד על השביעית (שם). **אבקה של שביעית.** איסור הקל שבה העושה סחורה בפירותיה, דהוה ליה לאו הבא מכלל עשה, לאכלה ולא לסחורה (שם). **בשנת היובל הזאת כו' וכי תמכרו.** אם תמכרו ותקנו מה שאסרתי לכם בו סופך למכור ממכריך וכל כלי ביתך (שם). **לא הרגיש.** לא שם לבו לפורענות הבא עליו לחזור בו מעבירה שבידו. גבי לא הרגיש גרסינן לסוף שמוכר, וגבי לא באת לידו בכולהו גרסינן בתוספתא עד שמוכר, והכי משמע לא תבא בידו הרהור תשובה עד שבא לכל אלו (שם). **דקאמר לא הרגיש.** דמשמע אם לא הרגיש סופו לבא לכך, ובכולהו תנא לא באת לידו עד שמוכר, דמשמע דפשיטא ליה לתנא דדרכו בכך דלא תבא לידו שיטוב בתשובה עד שיקבל עוד פורענות (שם). **דבתו בהאי ענינא ליתא.** לדרוש בה סמיכת פרשה, מכל מקום הואיל ופרשת רבית סמוכה לפרשת ממכר בית, אנן סהדי שכבר מכר את בתו, אם יש לו בת קטנה, קודם שלוה ברבית דניחא ליה כו' (שם). **כי ימוך אחיך עמך ונמכר לך.** הכל בסדר סמיכת פרשיות הוא דורשו וכולן זו קשה משלפניה (שם). **שנאמר לגר.** פרשה אחרת היא הסמוכה לנמכר לך וכי תשיג יד גר ותושב עמך וגו' (שם). **לעבודת כוכבים עצמה.** לחטוב עצים ושאר צרכיה ולא לשם אלהות (שם כ: וכעי"ז ב"ק קיג: וב"מ עא.). **אהדריה קרא.** לכל ישראל לרחם עליו (קדושין כ:). **אידחה אבן אחר הנופל.** אדחה אבן שלא תהא לו גאולה (שם). **וכי יש שנים מרובות כו'.** רבות בשנים משמע שיהא רבוי בשנים, וכי אפשר להיות מרובות על שש או מועטות (שם). **אלא נתרבה כספו.** אם יש רבוי בדמיו שנתרבה בתוך שנים הללו, כגון שהשביח, מכסף מקנתו, חשוב כמשעת קנייה להקל, **נתמעט כספו.** בתוך שנים הללו חשוב אותו כפי דמי שויו של עכשיו (שם). **ליתב ליה ארבע.** דמי ארבע שנים, ולא איירי קרא לא בהשביח ולא בהכסיף (קדושין כ:). **ומצא פרט למצוי.** במוכר שדה אחוזתו כתיב והשיגה ידו ומצא פרט למצוי לפדות, אם היתה גאולה זו מצויה בידו כשמכרה אין כופין את הלוקח להחזירה לו ליפדות (מכות ח.). **ומצא.** משמע שהוא שם ומצאו נשירת של הברזל, **פרט לממציא עצמו.** אחרי כן הוציא הלה את ראשו מן החלון וקיבל האבן במצחו (שם). **ואם גאל יגאל.** במקדיש שדה אחוזה, מלמד שלוה וגואל. אם אין לו לוה מאחרים וגואל, מה שאין כן מוכר בשדה אחוזה דבעינן והשיגה ידו. **אר"ש מה טעם.** ר"ש דריש טעמא דקרא בכל דוכתא, והכא נמי יהיב טעמא לקרא ואשמעינן דהקפידה תורה לחזור שלא תפקע אחוזה מיורשים, לפי שיפה כח מוכר שאין נחלתו נפקעת שהרי חוזרת לו ביובל, לפיכך לא חש ליפות כחו ללוות ולגאול לחצאין, אבל מקדיש לפי שהורע כחו להפסיד נחלתו ביובל, כדכתיב והיה השדה בצאתו ביובל קדש וגו' ומתחלק לכהנים, ייפה הכתוב כחו בתחלת פדיונו ללוות ולגאול לחצאין (שם). ע"כ שייך לעמוד הקודם

תני חדא. המוכר בית בעיר חומה לוה וגואל כו' (קדושין כא.). **אין ימים פחות משנים.** שאם בא לגאלה באותו יום שמשכנה לו, אינו יכול לגאלה עד שיעברו עליו ב' ימים, לפי שאין מקרא יוצא מידי פשוטו (נזיר ה.). **ועשה לו שדהו מכר.** אם אין אני נותן לך מכאן עד יום פלוני הרי השדה שלך (ב"מ סג.). **בזמן שהמוכר אוכל פירות.** בתוך הזמן, מותר, לוקח אוכל פירות אסור. שמא לא יבא לידי מכר, שיחזיר לו מעותיו ונמצא שבהלואה היו אצלו וזה אוכל פירות ברבית (שם). **משם ראיה.** בתמיה (סוכה כח.). **מאי בינייהו.** במאי קמיפלגי (ב"מ שם). **צד אחד ברבית.** כי האי גוונא שמא יבא לידי רבית שמא לא יבא, צד הפדייה בא לידי רבית צד המכר אינו בא לידי רבית (שם).